

Byzantina Symmeikta

Vol 31 (2021)

BYZANTINA SYMMEIKTA 31

Βιβλιογραφικό σημείωμα: A. Agelarakis, Eastern Roman Mounted Archers and Extraordinary Medico-Surgical Interventions at Paliokastro in Thasos Island during the ProtoByzantine Period. The Historical and Medical History Records and the Archaeo-Anthropological Evidence, Summertown, Oxford 2020

Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/byzsym.25671](https://doi.org/10.12681/byzsym.25671)

Copyright © 2021, Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. (2021). Βιβλιογραφικό σημείωμα: A. Agelarakis, Eastern Roman Mounted Archers and Extraordinary Medico-Surgical Interventions at Paliokastro in Thasos Island during the ProtoByzantine Period. The Historical and Medical History Records and the Archaeo-Anthropological Evidence, Summertown, Oxford 2020. *Byzantina Symmeikta*, 31, 542–544. <https://doi.org/10.12681/byzsym.25671>

A. P. AGELARAKIS, *Eastern Roman Mounted Archers and Extraordinary Medico-Surgical Interventions at Paliokastro in Thasos Island during the ProtoByzantine Period. The Historical and Medical History Records and the Archaeo-Anthropological Evidence*, Archaeopress Publishing Ltd, Summertown, Oxford 2020, σελ. iv+ 50. ISBN 978-1-78969-601-1. ISBN 978-1-78969-602-8 (e-Pdf)

Στὸ βιβλίο καταγράφονται τὰ συμπεράσματα τῆς ὀστεο-αρχαιολογικῆς ἐργαστηριακῆς ἀνάλυσης τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ ὑλικοῦ ποὺ ἀνευρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ συστάδας τεσσάρων ὁμοιόμορφων τάφων σὲ ναῖσκο τῆς πρωτοβυζαντινῆς ἐποχῆς, στὴν τοποθεσία Παλιόκαστρο, πάνω ἀπὸ τὸ Ραχώνι τῆς Θάσου. Ἡ ἀνασκαφὴ εἶχε πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ τὸν Ε. Παπαδόπουλο¹ καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ – ἀνθρωπολογικὴ ἀνάλυση ἔγινε ἀπὸ τὸν Α. Ἀγελαράκη.

Τὸ βιβλίο χωρίζεται σὲ δύο μέρη, τὸ ἀρχαιολογικὸ – ἀνθρωπολογικὸ καὶ τὸ ἱστορικὸ. Τὰ πορίσματα καταγράφονται σὲ σειρὰ εὐσύνοπτων κεφαλαίων: Στὸ πρῶτο τμήμα, τρεῖς μικρὲς ἐνότητες περιλαμβάνουν περιγραφή τοῦ χώρου καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἀνασκαφῆς, τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ ὑλικοῦ καὶ τῶν πρακτικῶν ταφῆς, τῆς ταφονομίας καὶ τῆς κατάστασης τῶν σκελετικῶν εὐρημάτων (9 ἐνήλικων ἀτόμων [6 ἀνδρῶν καὶ 3 γυναικῶν], καὶ μίας ἔφηβης). Ἰδιαίτερα λεπτομερὲς εἶναι τὸ ἐπόμενο κεφάλαιο στὸ ὁποῖο ἀναλύεται τὸ ἀνθρωπολογικὸ ὑλικό, μὲ ἀπώτερο σκοπὸ νὰ σχηματισθεῖ, μὲ βάση τὰ σκελετο-μορφολογικά, τὰ ὀστεοϊατροδικαστικά, τὰ κινησιολογικά καὶ τὰ παλαιοπαθολογικά δεδομένα, ἡ συνολικὴ εἰκόνα τοῦ τύπου καὶ τοῦ εἴδους τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσης τοῦ οἰκισμοῦ, ἡ θέση τοῦ ὁποῖου εἶχε ἐπιλεγεῖ ἐπειδὴ δὲν ἦταν εὐκόλα προσβάσιμη ἀπὸ τὴν παραλία, ἄρα καὶ προστατευμένη ἀπὸ θαλάσσιες ἐπιδρομές. Ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν κινητικῶν δραστηριοτήτων τῶν γυναικῶν προκύπτει συχνὴ ἐπέκταση τῶν βραχιόνων καὶ τῶν ἀντιβραχιόνων

1. Ε. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Ραχώνι. Ἀγροτεμάχιο Θ. Πασχάλη, *ΑΔ* 55 (2000), 861-862.

μὲ τὶς ἀρθρώσεις τοῦ καρποῦ σὲ ἀριστερο-δεξιόστροφες δράσεις. Οἱ ἀνδρικοὶ σκελετοὶ πάλι παρουσιάζονται ιδιαίτερα εὐρωστοί, εἰδικὰ στὴν σκελετομυϊκὴ ἀνατομία τῶν ἄνω ἄκρων· τὰ μορφοανατομικὰ χαρακτηριστικὰ τους ὑποδηλώνουν ἐκπαίδευση σὲ στρατιωτικὲς δραστηριότητες, καὶ εἰδικότερα στὴν χρῆση τοῦ τόξου. Καὶ ἀπὸ τὴν μελέτη τῆς παθολογίας τῆς σπονδυλικῆς στήλης τῶν σκελετικῶν καταλοίπων (τόσο τῶν γυναικείων, ὅσο καὶ τῶν ἀνδρικῶν), προκύπτει καταπότης τους προερχόμενὴ ἀπὸ ἵππευση, συμπέρασμα ποὺ ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὰ ἴχνη τραυματισμῶν στὶς διαφύσεις κνήμης καὶ περόνης, οἱ ὁποῖες εἶναι ἐπιρρεπεῖς σὲ τραυματισμοὺς κατὰ τὴν διέλευση τοῦ ἀλόγου ἀπὸ δύσβατα περάσματα. Ὅρισμένες περιπτώσεις τραυματισμῶν εἶχαν ὀδηγήσει σὲ σοβαρὰ κατάγματα τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω ἄκρων· στὴν μελέτη τους δόθηκε ιδιαίτερη προσοχὴ καθὼς δείχνουν μέρμινα γιὰ ἄμεση ἰατρικὴ φροντίδα, θεραπεία καὶ ἀποκατάσταση τῶν παθήσεων ἀπὸ ἔμπειρο «χειροῦργο», ὁ ὁποῖος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διέμενε μόνιμα στὸ Παλιόκαστρο. Ἡ ὀρθοπαιδικὴ ἐπίδεση τῶν καταγμάτων θυμίζει τὴν τεχνικὴ ποὺ ἀναφέρεται στὸ ἔργο *Περὶ ἄγμων* τοῦ Ἰπποκράτη. Τὸ γεγονός τὴν ὑπαρξὴς ἐξειδικευμένου ἱατροῦ – χειροῦργου σὲ μιὰ ὄχι τοποθεσία (ἢ ὁποῖα ἀσφαλῶς δὲν εἶναι τυχαῖα γνωστὴ ὡς Παλιόκαστρο) ἂν συνδυασθεῖ μὲ τὰ πορίσματα ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν μορφοανατομικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν σκελετικῶν εὐρημάτων εὐλόγως ὀδηγεῖ στὴν ὑπόθεση ὅτι πρόκειται γιὰ στρατιῶτες ἵπποτοξότες. Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου λοιπὸν διαρθρώνεται σὲ 9 κεφάλαια καὶ προχωρεῖ στὴν ἐξέταση τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, ἀρχικὰ παραθέτοντας τὰ στοιχεῖα γιὰ ἵπποτοξότες ἀπὸ τὸ ἱστοριογραφικὸ ἔργο τοῦ Προκοπίου καὶ ἀπὸ τὸ *Στρατηγικὸν* τοῦ Μαυρικίου. Ἐξετάζονται στὴν συνέχεια οἱ ἀναφορὲς σὲ «βαρβαρικὲς» ἐπιδρομὲς στὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θράκη κατὰ τὴν πρωτοβυζαντινὴ ἐποχὴ· δὲν ὑπάρχει βέβαια συγκεκριμένη ἀναφορὰ γιὰ διαπεραίωση ἐπιδρομῶν στὸ νησί, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε τὰ διαδραματιζόμενα στὰ ἀπέναντι παράλια ἦταν φυσικὸ νὰ διατηροῦν σὲ ἐγρήγορη τοὺς Θασίους. Συνοψίζονται οἱ ἀρχαιολογικὲς ἐνδείξεις γιὰ φυσικὲς καταστροφὲς στὴν Θάσο πρὸς τὰ τέλη τοῦ 6ου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 7ου αἰῶνα καὶ σὲ ἄλλο κεφάλαιο ἀναφέρονται οἱ ὑποθέσεις γιὰ τὰ αἷτια θανάτου τῶν συγκεκριμένων Παλαιοκαστριτῶν· δὲν φαίνεται νὰ ἔπασαν σὲ μάχη (κάτι ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ τελείως ὅμως), ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ καὶ τὸ γεγονός ἐκεῖνοι νὰ εἶχαν προσβληθεῖ ἀπὸ βουβωνικὴ πανώλη, γεγονός πάντως ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τεκμηριωθεῖ ἐπαρκῶς. Ὁ συγγραφέας ὑποθέτει ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἄτομα τῆς «ὑψηλῆς» κοινωνίας τῆς ἐποχῆς, καθὼς οἱ ταφὲς εἶχαν σχεδιασθεῖ καὶ ἐκτελεσθεῖ μὲ ιδιαίτερη μέρμινα. Τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ

βιβλίου έχει χαρακτήρα παλαιοπαθολογικό, καθώς περιγράφει την πολύπλοκη και απαιτητική χειρουργική επέμβαση στην βάση του κεφαλιού ενός εκ των ίππέων, επέμβαση, της οποίας η μελέτη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και θεωρείται από τον συγγραφέα ή πλέον ειδική μεταξὺ τῶν περιπτώσεων ποὺ ἔχει ἐρευνήσει.

Συνολικὰ πρόκειται γιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα διεπιστημονικὴ ἔρευνα, ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ διαφωτίσει πτυχὲς τῆς δραστηριότητος τῶν κατοίκων μιᾶς ὀχρῆς τοποθεσίας τῆς ὑπαίθρου τῆς Θάσου. Ἐκτεταμένη βιβλιογραφία καὶ πλούσιο φωτογραφικὸ ὕλικὸ συνοδεύει τὴν ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση, τὰ κυριότερα σημεῖα τῆς ὁποίας ἔχουν παρουσιαστῆ ἐπίσης στὸ Η΄ Συμπόσιο Θασιακῶν Μελετῶν καὶ ἔχουν δημοσιευτεῖ στὰ ἑλληνικὰ στὸ περιοδικὸ *Θασιακὰ* 20 (2019), 33-48, ὑπὸ τὸν τίτλο «Πτυχὲς τῆς ἀνθρώπινης κατάστασης ἀνακύπτουν ἀπὸ τὰ ὀστεολογικὰ ἀποτυπώματα κρανιο-μετακρανιακῶν χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων καὶ θεραπευτικῶν ἀγωγῶν ἀπὸ τὸ Παλιόκαστρο Ραχωνίου τῆς Θάσου κατὰ τὴν πρωτοβυζαντινὴ περίοδο», ἐπίσης μὲ ἐκτενὴ βιβλιογραφία καὶ πλούσιο φωτογραφικὸ ὕλικό.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΛΑΜΠΑΚΗΣ

Ἰνστιτοῦτο Ἱστορικῶν Ἐρευνῶν / ΕΙΕ

Τομέας Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν